

Vaasan yliopisto lukuvuoden avajaiset 8.9.2014 klo 14

Hyvät yliopistolaiset ja yliopiston ystävät.

Toivotan teidän lämpimästi tervetulleiksi käynnistämään Vaasan yliopiston lukuvuotta 2014–15.

Käsittelen tässä puheessani yliopiston tuloksia ja yliopiston talouden rakenteita sekä yliopiston tulevaisuuden näkymiä alueellisen erikoistumisen ja rakenteellisen uudistamisen näkökulmista.

Vaasan yliopisto tekee hyvää tulosta

Vaasan yliopisto aloittaa uuden lukuvuoden hyvässä kunnossa tuloksellisesti ja taloudellisesti.

Tutkintoja on valmistunut kaikilla tasoilla (kandidaatti, maisteri, tohtori) selvästi enemmän kuin viime vuonna vastaavaan aikaan. Työmarkkinoiden epävarmuuskaan ei ole lykännyt opiskelijoidemme valmistumistahtoa. Viime kalenterivuoden aikana jo ylitimme sovitut tavoitteet ja nyt kuluva vuosi näyttää alkuvuodesta päätellen paremmalta kuin viime vuosi.

Olemme yliopistojen keskiarvoa ylempänä myös opintojen etenemisen ja opiskelijapalautteen mittareissa.

Tutkimuksen ja tutkimusjulkaisujen laatu julkaisuforumiluokissa mitattuna on selvästi nousussa. Julkaisujen määrä on kasvanut tavoitteitten mukaisella tavalla. Tutkimustyön laatu ja vaikuttavuus on siis kasvanut hyvin ja tutkijamme ja työn tulokset ovat päässeet esille arvostettuihin tutkimusjulkaisuihin.

Kehitettävää on sen sijaan tutkimusrahoituksen hankkimisen kohdalla. Tasomme on hyvä ja oikeastaan muutama vuosi sitten asetetun tavoitteen mukainen, mutta vauhtia on parannettava, koska muutkin yliopistot niin tekevät.

Valituista rahoituskanavista SHOK-yhtiöiden kautta saatu TEKES-rahoitus on hyvällä tasolla. Myös Suomen Akatemian hauissa on menestytty. Nyt olisi syytä panostaa EU-tutkimushankkeiden saamiseen 2020 ohjelmasta. Hankitun tutkimusrahoituksen vaikutus yliopiston tuloksellisuuteen on monella tavalla merkittävää. Ministeriö palkitsee yliopistoa jo tutkimusrahoituksen hankkimisesta, mutta tutkimusrahoituksella on merkittävä vipuvaikutus erityisesti jos hankkeissa voidaan saada aikaan muita tuloksia. Itse hankitun rahoituksen käyttöarvon lisäksi hankkeista saadaan parhaimmillaan hyviä tutkimusjulkaisuja ja rahoitettua tohtorien valmistumista ja parhaimmillaan vielä kansainvälisiä tutkijoita hankkeisiin. Nämä tulokset tuottavat vielä ministeriöltä tulosrahaa, joka parhaimmillaan tuplaa hankitun rahoituksen.

Kokonaisuutena Vaasan yliopiston markkinaosuus on pienessä kasvussa. Tuloksemme opetuksessa kasvaa merkittävästi, mutta tutkimuksen mittareilla pitäisi päästä vielä parempiin tuloksiin.

Rahoituksen rakenne

Yliopiston taloudessa on oikeastaan viisi merkittävää tulovirtaa jotka vaikuttavat kokonaistalouteen. 1.) Rahoitusmallin mukainen perusrahoitus, 2.) Strategiarahoitus, 3.) Hankerahoitus, 4.) Pääoman tuotto sekä 5.) Stipendit ja apurahat.

1. Yliopisto saa pääosan rahoituksestaan ministeriön laskennallisen mallin mukaisesti, yli kymmenen tuloskriteerin perusteella. Malli mahdollistaa tuloksellisuuden ennustamisen ja ennakoimisen ja myös omien tulosten ja markkinaosuuden vertailemisen muiden yliopistojen kanssa. Mallia muutetaan muutaman vuoden välein, joten kovin tarkoin ei voi edes kuvitella optimoivansa yliopiston tuloksia. On kuitenkin selvää, että mallin elementit ohjaavat sitä, mitä tuloksia kulloinkin pidetään toivottavina ja mihin on panostettava. Uusina kriteereinä on juuri tullut käyttöön opiskelijapalautteen määrä ja taso sekä tutkimusjulkaisujen laatu.

2. Vaasan yliopisto saa strategiansa toteuttamiseen strategiarahoitusta ministeriön kanssa sovitulla tavalla. Ministeriön kanssa neuvotellaan neljän vuoden välein yliopiston strategiasta ja strategisista tavoitteista ja tehtävistä. Strategiarahoituksen sovittu taso on meillä 1,2 M€. Viime vuoden aikana neuvottelimme lisäksi kielikylpyopettajakoulutukseen 210 000 € sekä energialaboratoriohankkeeseen 150 000 € lisärahoitusta.

3. Hankitulla tutkimus- ja koulutusrahoituksella on merkittävä merkitys yliopiston talouteen. Vuositasolla hankimme noin 11 M€, josta tutkimusrahoitusta noin 6 M€. Hankittu tutkimusrahoitus on rahoitusmallin elementti, joten hankittu tutkimuseuro tuo hyvin käytettynä parhaimmillaan toisen mokoman lisäyksen perusrahoitukseen.

4. Yliopiston yli 28 M€n pääoma tuottaa vuosittain käyttöön noin 1M€. Se kohdennetaan strategiin hankkeisiin ottaen huomioon yliopiston painoalat sekä yhteistyökumppaniemme toivomukset yleisellä tasolla. Olemme päättäneet ottaa pääoman tuoton käyttöön strategiin kehityskohteisiin tarkoituksena vahvistaa erityisesti tutkimuksen tuloskykyä. Useat suurta ylijäämää näyttävät yliopistot eivät ole ottaneet käyttöön pääoman tuottoa vaan vahvistaneet sillä pääomaansa.

5. Yliopiston tutkijat ja jatko-opiskelijat hakevat ja saavat stipendejä ja apurahoja useilta säätiöiltä ja rahastoilta. Stipendit eivät kulje yliopiston kassan kautta vaan ovat usein henkilökohtaisia apurahoja. Stipendeillä on merkittävä vaikutus jatkokoulutuksemme rahoitukseen sekä tutkimuksemme kansainvälistämiseen. Tärkeimpiä tukijoitamme ovat Evald ja Hilda Nissin säätiö, Vaasan yliopistosäätiö, Liikesivistysrahasto, Suomen kulttuurirahasto. Yhteensä tutkijamme saavat tohtorikoulutukseen ja tutkimukseen noin 700 000€ vuodessa.

Parhaaseen tulokseen pääsemme jos hankittua tutkimusrahoitusta ja apurahoja sekä pääoman tuottoa voidaan käyttää niin, että voimme parantaa tuloksiamme niillä kriteereillä, joilla ministeriö jakaa perusrahoituksen.

Yliopisto rahoituksen tulevaisuus

Valtion budjettineuvotteluissa yliopistorahoitukseen on kohdistettu vähennyksiä ja lisäyksiä. Aalto-yliopistolle kohdistettua määräaikaista lisärahoitusta puretaan vähitellen muille yliopistoille. Indeksillä päätettiin puolittaa, mutta vähennys kompensoidaan kertaluontoisella lisärahoituksella. Kaiken kaikkiaan yliopistojen rahoituskehitys kasvaa hiukan, ehkä noin kustannuskehitystä vastaavasti. Ensi vuosi menee ennakkotietojen mukaan ainakin Vaasan yliopistolla taloudellisesti melko hyvin.

On kuitenkin luultavaa, että tämä kehitys ei jatku näin positiivisesti, ellei maamme yleistaloudessa tapahdu merkittävää käännettä positiiviseen. Yliopiston tulee siis valmistautua hankkimaan itse entistä merkittävämpi osuus toimintamme rahoituksesta. Olemme jo hyvällä tiellä, mutta vielä olisi kiviä käännettävänä. Koulutusviennin esteitä

tulisi purkaa, jotta Suomen hyvää mainetta koulutusmaana voitaisiin hyödyntää taloudellisestikin. Olisi syytä myös vapauttaa yliopiston myymien palvelujen hinnoittelua sekä sopia tutkimustyölle korkeampi yleiskustannuslisä tutkimuksen kuluja rahoittamiseksi.

Miten yliopisto sitten voi turvata menestyksensä tulevaisuudessa taloudellisesti sekä tuloksellisesti.

Yliopiston ja alueen älykäs erikoistuminen

Ratkaisuksi tarjotaan älykästä erikoistumista vahvuuksiin kahdestakin suunnasta: ministeriöstä sekä EUn komissiosta. Ministeriö pyrkii rakenteellisen kehittämisen kautta saamaan muutoksia aikaan, jotka johtaisivat suurempiin tutkimuksellisesti vahvempiin ja erikoistuneisiin yksiköihin. Toisaalla myös EUssa on vallalla ajattelu alueellisesta erikoistumisesta. Smart Specialisation ajattelulla halutaan edistää eurooppalaisten alueiden erikoistumista yritysten, yliopistojen ja julkisen vallan yhteistyönä.

Palataanpa hetkeksi 60-70 luvun taitteeseen, jolloin Suomessa tehtiin korkeakoulupolitiikassa alueellisen erikoistumisen kannalta merkittävä ratkaisu. Vaasaan perustettiin kauppakorkeakoulu, Lappeenrantaan teknillinen korkeakoulu, Lappiin oikeustieteeseen erikoistunut korkeakoulu, Kuopioon lääketieteeseen erikoistuva korkeakoulu sekä Joensuuhun luonnontieteisiin keskittyvä korkeakoulu.

Tämä ratkaisu pyrki helpottamaan kasvavaa koulutuskysyntää ja edistämään alueiden elinvoimaa. Kovin vahvasti nämä ratkaisut eivät perustuneet alueiden silloisiin vahvuuksiin. Tuon aikainen korkeakoulupolitiikka ei ensisijaisesti pyrkinyt varsinaisesti vahvistamaan yliopistojen ja alueiden vuorovaikutusta. Tuloksina oli kuitenkin tieteellisesti ja koulutuksellisesti vahvat uudet yliopistot aloillaan.

Uusilla yliopistoilla on ollut vahva vaikutus alueittensa elinvoimaan, mutta nuo valitut alat eivät ole oikeastaan missään kovin vahvasti vaikuttaneet uuden elinkeinoelämän tai uusien yritysten syntymiseen. Sen sijaan yliopistoilla on ollut painetta monipuolistua, jotta ne voisivat paremmin edistää alueen pyrkimyksiä ja elinkeinoelämän tarvetta.

Vaasan yliopiston tekniikan koulutuksen aloittaminen ja kehittäminen on yksi esimerkki tästä pyrkimyksestä uudella tavalla vaikuttaa alueen erikoistumiseen ja sitä kautta alueen elinvoimaisuuteen.

Voisi siis sanoa, että olemme kokeneet kahdenlaista erikoistumista. Kun Vaasan kauppakorkeakoulu perustettiin, päätettiin erikoistumisesta työnjaon hengessä keskitetysti. Nykyinen erikoistumistarve lähtee pikemminkin havaituista vahvuuksista ja alueen elinkeinoelämän koulutus ja tutkimustarpeesta ja alueen omistakin näkemyksistä.

Kun tällä hetkellä katsoo yliopiston ja alueen kohtaamista koulutusmäärinä ja painotuksina voisi tulla siihen johtopäätökseen, että 60-luvulla olisi pitänyt jo perustaa Vaasaan teknillinen tiedekunta tai korkeakoulu. Nyt 125 vuotta juhli vanha ABBnkin historiaa Strömberginä tarkastellen, voinee todeta että tämän päivän Vaasan suurimmat teollisuusyritykset ovat aivan toisella tavalla tutkimuksesta ja tuotekehityksestä riippuvaisia kuin 60-luvulla. Tohtori tai DI oli harvinaisuus 60-luvun vaasalaisessa teollisuudessa. Toisin on nyt kun vaasalaiset yritykset johtavat Suomen tutkimus- ja tuotekehitystilastoja ja toivovat yliopistojen kehittyvän ja erikoistuvan nimenomaan tutkimuspartnerineina.

Hyvät kuulijat

Mitä tästä pitäisi päätellä yliopiston ja alueen erikoistumispolitiikkaa muotoiltaessa.

Jos yliopisto saa kaiken rahansa valtiolta tutkimuksen ja opetuksen tulosten kriteerein, ei ole suurta merkitystä sillä mitä aloja yliopistossa on kunhan yliopiston tutkimus ja opetus on tutkijoiden ja opiskelijoiden kannalta houkutteleva ja kiinnostava. Mutta – mitä enemmän yliopistoon riippuvainen ympäristöstä tulevasta rahoituksesta sitä enemmän on merkitystä sillä miten yliopisto näyttäytyy kiinnostavana ja osaavana ympäristön opetus- ja tutkimustarpeiden näkökulmasta.

Vaasan yliopiston valinta olla liiketoimintaorientoitunut yliopisto on tämän valossa luonnollinen erikoistumisvalinta. Kauppatieteiden asema on valtakunnallisesti ja kansainvälisestikin vahva ja tunnustettu. Suomen alan yksiköiden joukossa VY on yksi johtavista yksiköistä. Yliopiston menestyminen yliopistona yliopistojen joukossa edellyttää tämänkaltaista valtakunnallisesti tunnustettua vahvuutta.

Jos erikoistumista katsotaan alueen tarpeen näkökulmasta johtopäätös voisi olla toinen. Energia-alan tutkimusta ja koulutusta tarvitaan jatkuvasti enemmän kuin voimme toimittaa. Menestyminen alueen näkökulmasta edellyttää panostamista energia-alan tutkimukseen ja koulutukseen. Tässä pyrkimyksessä kohtaavat alueen, elinkeinoelämän ja yliopiston omatkin tavoitteet.

Vaasan yliopiston tukijalat erikoistumisen näkökulmasta ovat liiketoimintaosaaminen ja energia, mutta eri syistä. Kauppatiede on alamme jossa meillä on merkittävä valtakunnallinen tuotantovastuu, liiketoimintaosaaminen antaa leiman kaikille VYn ohjelmille ja tutkinnoille. Energiaan on syytä erikoistua alueen tarpeen ja yhteisen alueellisen pyrkimyksen näkökulmasta.

Näille vahvuuksille ja painoaloillemme: johtaminen, rahoitus, energia, monikielisyys, voidaan rakentaa monialainen Suomen ja oman alueemme tutkimus- ja koulutustarpeeseen vahvasti vaikuttava **älykkäästi liiketoimintaan ja energiaan erikoistunut Vaasan yliopisto.**

Vaasan yliopiston rehtori Matti Jakobsson